

Car pour instruir les enfans il n'est pas capable: de afwijzing van de aanvraag van een kandidaat-kluizenaar in Diepenbeek in de achttiende eeuw¹

In een eerder verschenen nummer van dit tijdschrift werd een artikel opgenomen waarin uiteengezet werd hoe kluizenaar Hendrik Delidit zich in 1775 in het Bilzerse gehucht Holt vestigde. Voorts werd aangetoond dat het stadsbestuur drie jaren later het verzoek van Wijnand Vijgen om zich in dezelfde kluis te vestigen, resoluut afwees². Het gegeven dat kandidaat-kluizenaars in de achttiende eeuw niet altijd welkom waren op de plaats waar zij zich wilden vestigen, is tot nog toe weinig bekend. Het onderzoek naar de geschiedenis van de kluizenarij in Limburg – een onderwerp dat zich de laatste jaren in een ruime belangstelling mag verheugen – spitst zich immers toe op de gelukte kluizenstichtingen³.

Naar afgewezen kluizenaars werd in onze provincie nog geen systematisch onderzoek verricht. Verwonderlijk is dat niet. De bronnen over deze mensen zijn immers zo dun gezaaid dat het bijzonder moeilijk is om over dit onderwerp een relevant aantal gegevens te verzamelen. Slechts bij toeval stuit men in plaatselijke archieven op gegevens over een afgewezen kluizenaar. Omdat deze bronnen zo zeldzaam zijn, is het van belang om hetgeen beschikbaar is alvast te publiceren.

Het kerkarchief van Diepenbeek, dat in het Rijksarchief in Hasselt bewaard wordt, bevat een ongedateerde achttiende-eeuwse, in het Frans gestelde minuut van een brief van de plaatselijke pastoor aan de groot-vicaris van het bisdom Luik in verband met de aanvraag van een zekere Lambert Schepers om zich als kluizenaar in Diepenbeek te vestigen. De pastoor was het idee niet genegen. Hij trok alle registers open om de groot-vicaris ervan te overtuigen de kandidaat niet toe te laten zich als kluizenaar in zijn parochie te vestigen.

Uit de brief blijkt dat de groot-vicaris een aanvraag ontvangen had van de uit Beverst afkomstige Lambert Schepers, met het verzoek hem toelating te verlenen zich als kluizenaar in Diepenbeek te vestigen. Sinds de uitvaardiging van het mandement van bisschop Ferdinand van Beieren voor de kluizenaars in het bisdom Luik op 12 augustus 1644, moesten kandidaat-kluizenaars, alvorens zich ergens in het bisdom te mogen vestigen, daar toelating voor vragen aan de groot-vicaris van het bisdom. Zonder diens schriftelijke toelating mocht niemand de kluizenaarspij omgorden. Hij onderzocht onder meer of de toekomstige kluizenaar middelen van bestaan had: kon hij beroep doen op een voldoende kapitaalcrachtige weldoener die voor zijn onderhoud instond, of kon hij de kost verdienen in een eerbaar beroep dat geen afbreuk deed aan zijn status? Ten allen prijze moest vermeden worden dat kluizenaars nog noodgedwongen hun toevlucht moesten nemen tot bedelarij. Bovendien werden de kluizenaars in hetzelfde mandement onder het toezicht van de plaatselijke pastoor geplaatst. Die kregen de bevoegdheid om de kluizen in hun parochie te visiteren en om te waken over de levenswijze van de kluizenaars. Voorts moesten de kluizenaars voortaan om de veertien dagen bij hun parochieherder biechten en zich om de drie maanden bij de groot-vicaris aanbieden, voorzien van een verslag

van hun parochieherder over hun levenswandel. Of deze regels in de praktijk wel zo strikt werden nageleefd blijft voorlopig een open vraag. Vast staat wel dat de kerkelijke overheid in Luik halverwege de zeventiende eeuw een einde wilde maken aan wat zij beschouwde als een wildgroei van kluizen, bewoond door zogenaamde kluizenaars, waarvan er een aantal onder het mom van een semi-religieuze bestaan niet veel meer dan bedelaars en leeglopers waren.

De aanvraag die Lambert Schepers bij de groot-vicaris had ingediend moet in deze context bekeken worden. Alvorens een besluit te nemen, had de groot-vicaris het advies van de plaatselijke pastoor ingewonnen. Deze zag geen heil in de komst van Schepers, en zijn advies is dan ook een lijst van bezwaren tegen de vestiging van de kandidaat-kluizenaar in zijn parochie.

In de eerste plaats nam hij de vormelijke aspecten van de aanvraag van Schepers onder de loep. Hij stelde vast dat niemand haar had willen (mede-)ondertekenen en dat zij niet voldeed aan de vormvereisten voor een authentieke suppliek. Door de nadruk te leggen op deze vormfouten gaf hij meteen aan dat ook de inhoud van de aanvraag best kritisch benaderd kon worden.

Vervolgens ging hij op de inhoud van de aanvraag in. Hij geloofde niet, zo schreef hij, dat de aanvrager mocht rekenen op de instemming van de plaatselijke heer. De pastoor verzuimde niet toe te lichten dat de groot-commandeur van de Balije Biesen van de Duitse Orde heer van Diepenbeek was. Geen lichtgewicht dus, en zeker niet iemand tegen wiens wil men in zijn heerlijkheid een kluis moest laten inrichten.

De gemeentenaren van Diepenbeek, met op kop de burgemeesters, waren volgens de pastoor al evenmin te spreken over de mogelijke vestiging van de kluizenaar, aangezien zij verwachtten dat die niets zou verrichten en hen allen alleen maar tot last zou zijn. Waarom, zo vervolgde de pastoor, richtte Schepers zich overigens niet tot de gemeente Beverst om daar, in het dorp waar hij geboren was en waar men hem kende, een kluizenaarscel te bouwen?

Het enige waar Schepers volgens de pastoor op uit was, zo deelde hij de groot-vicaris mee, was zich te verzekeren van een rustige oude dag, in een situatie die hem bestaanszekerheid bood zonder dat hij zelf een vinger zou moeten uitsteken om aan de kost te komen. Aan werken had Schepers een broertje dood, zo wist de pastoor.

De genadeslag bewaarde de pastoor voor het einde van zijn brief. Niemand begreep, zo schreef hij, wat voor nuttigs Schepers in Diepenbeek wel kon komen doen. Hij was immers niet in staat om de kinderen les te geven, of het zou moeten zijn om hen te leren viool spelen, want meer dan een viool-speler of een kermisgast was hij niet.

Met een beleefdheidsformule en een laatste verzoek aan zijn overste om met deze bezwaren rekening te houden, sloot de pastoor zijn brief af.

¹ De auteur draagt deze bijdrage op aan de herinnering aan een vriend, de heer Raymond Hasevoets. Deze gedreven heemkundige overleed op 6 december 2003, op tachtigjarige leeftijd, in zijn woning in Kozen. Pas na zijn pensionering kon hij zich ten volle aan zijn hobby wijden: het stamboonderzoek en het onderzoek naar de geschiedenis van zijn geboortedorp Kozen. Op korte tijd maakte hij zich het oud schrift eigen en werd hij een trouwe bezoeker aan het Rijksarchief in Hasselt. Raymond was te bescheiden om de resultaten van zijn onderzoek te publiceren. Zijn vrienden wisten echter dat hij de documentatie die hij verzamelde met plezier ter beschikking stelde aan wie op hem beroep deed.

Zijn interesse bleef niet beperkt tot de geschiedenis van zijn eigen familie en van zijn dorp. Daarnaast ontwikkelde hij een bijzondere belangstelling voor de geschiedenis van mensen die uit de band sprongen, naar mensen die uit vrije wil of door de omstandigheden gedwongen naast de gebaande wegen liepen. In de slachtoffers van heksenvervolgingen en van de grote achttiende-eeuwse benedictijnenprocessen in Zuid-Limburg vond hij een onderzoeksonderwerp waarover hij gepassioneerd kon vertellen. Ongetwijfeld zou hij met interesse over de lotgevallen van een afgewezen kluizenaar gelezen hebben, en nog liever zou hij er, als de tijd hem gegund geweest zou zijn, zelf onderzoek over gedaan hebben.

² Hendrik Delidit en Wijnand Vijgen: kluizenaar en kandidaat-kluizenaar in Holt bij Bilzen (1775-1778), in *Heemkunde Limburg*, 2003, nummer 2, p. 5-7.

³ Zie de uitgebreide bibliografie in *Kluizen & kluizenaars in Limburg*, (Bibliografische inleiding tot de *Belgische kloostergeschiedenis voor 1796*, 67), Brussel, 2002, 108 p. Dit boek, ruim voorzien van illustraties, is verkrijgbaar in het Rijksarchief te Hasselt (011-221766) voor 18 euro.

Het is niet geweten welk besluit de groot-vicaris in dit dossier uiteindelijk nam. Duidelijk is wel dat de pastoor, hierin wellicht gesteund door zijn parochianen, hard zijn best deed om de kandidaat-kluizenaar af te schrijven als een charlatan die niet goed wist van welk hout pijlen maken. Een kunstenaar als Schepers toelaten zich als kluizenaar te vestigen zou in de ogen van de toenmalige pastoor volledig in strijd zijn met het mandement van 1644. Hij schoor mensen als Schepers over één kam met de bedelaars en anderen die zich in kluizenaars-pij overgaven aan een ongeregeld leven van luiheid, leegloperij en nietsnutterij op kosten van de gemeenschap, waarvoor de kerkelijke autoriteiten zo beducht waren⁴.

Tekstuitgave : Rijksarchief Hasselt, *Oud Kerkarchief van Diepenbeek*, nr. 15.

Très reverend et très illustre seigneur vicaire general de Liege : Le curé de Diepenbeek aiant eu communication d'une supplique presentee a votre illustre seigneurie de la parte de Lambert Schepers, natif de Beverst, avec l'apostille susemanée, aura l'honneur d'ij contredire en tout respect possible le suivant : Premièrement on voit par la supplique aduers que personne ne l'a voulu signe, on voit au meme tems que l'apostille n'est point authentique.

On ne croit pas que l'aduers a obtenu le consent du grand commandeur seigneur territorial de Diepenbeek dont il a l'hardiesse de se vanter.

La communaute de Diepenbeek ne souffrira point qu'un tel heremite prendra sa retraite a Diepenbeek, car les bourguemaitres et autres gens censés s'en deplaignent deja, puis qu'il n'ij fera rien que d'etre a charge d'un chacun.

Pourquoi ne s'adresse t'il pa a Beverst pour ij batir une cellule d'ou il est natif et connu ?

On croit que tous ses desirs, toutes ses fermes et constantes resolutions de finir ses jours dans la retraite, n'ont aucun but que pour s'acquerir des bons jours puisqu'il est lasse de travailler pour gagner son pain.

D'aillieus on ne comprend pas ce qu'il veut faire dans la retraite, car pour instruir les enfans il n'est pas capable, ne fut qu'il les voudroit apprendre la violon dont il fait profession.

Partant le soumis remontrant supplie tres respectueusement votre illustre seigneurie de vouloir prendre en consideration le contenu de cette et d'ordonner ce que son grand discernement trouvera convenable dans ceci.

Quoi faisant etc.

Rombout Nijssen
Rijksarchief Hasselt
Bampslaan 4
3500 Hasselt

⁴ Dit mandement werd uitgegeven in het boek *Kluizen & kluizenaars in Limburg*, p. 94-95.

Het schrijfm@chinemuseum, De moeite waard voor een bezoek!

Een bezoek aan het Schrijfm@chinemuseum in Heers past perfect in een dagje-uit in Haspengouw.

Hoeveel jaar heeft het geduurd om de idee van een toestel dat letters en lettertekens op papier afdrukt, te laten rijpen? Hoeveel ontwerpen en toestellen zijn er niet vervaardigd om tot een efficiënt gebruiksvoorwerp te komen?

Op deze en gelijkaardige vragen geeft het Schrijfm@chine-museum van Heers een antwoord. Je kan er immers de evolutie van de schrijfmachine op de voet volgen. Het begint in 1881, van eenvoudige tot complexe, maar stuk voor stuk vernuftige schrijfmachines. Vele exemplaren worden er tentoongesteld.

Het Schrijfm@chinemuseum in Heers is het enige van zijn soort in België. Het toont de collectie die Boudewijn Knevels over een periode van 25 jaar heeft verzameld. Het gemeentebestuur van Heers verwierf deze collectie in 1999 en wil hiermee aan jongeren inzicht geven in een steeds maar evoluerende wereld en voor ouderen de herinnering levendig houden aan een bepaalde periode in hun leven. Het Schrijfm@chinemuseum is gevestigd in het Administratief Centrum, Paardskerkhofstraat 20, te Heers. Te bezoeken na voorafgaande afspraak. Toegang 2,50 euro/persoon (groepen van min. 10 personen: 2,00 euro/persoon). Rondleiding 12,50 euro.